

АНТРОПОМОРФНА МЕТАФОРА В АНГЛІЙСЬКІЙ ТЕРМІНОЛОГІЇ ВЕТЕРИНАРІЇ**О. С. СИРОТІН**, старший викладач,**Національний університет біоресурсів і природокористування України**Email: alxsirotin@gmail.com<https://orcid.org/0000-0002-0160-3802>

Анотація. Стаття присвячена викладенню результатів дослідження метафоризації і вивченню термінів-метафор, широко представлених в англійській термінології ветеринарної медицини. Дослідження метафоризації як способу утворення англійських ветеринарних термінів проводилося нами на основі лексикографічних даних, зафіксованих в англійських термінологічних словниках з ветеринарії. Аналіз лексикографічного матеріалу дозволив виділити чотири донорські домени, що послужили джерелом метафоричного найменування в термінології ветеринарної медицини: ЛЮДИНА, ЖИВИЙ ОРГАНІЗМ, НАТУРФАКТ, АРТЕФАКТ. Концептуальний аналіз метафоричних термінів ветеринарії дозволив виявити, що однією із найпродуктивніших метафор, використовуваних під час творення термінологічних одиниць, є антропоморфна. При антропоморфній метафоризації відбувається перенесення найменувань із донорського домену ЛЮДИНА до реципієнтного домену ВЕТЕРИНАРІЯ. Вивчення проблеми антропоморфної метафори в наш час дуже актуально, оскільки вона являє собою феномен, онтологічно пов'язаний з людиною і мовою, відображає взаємозумовленість мислення з особливостями мовної реалізації. У статті зроблено спробу розглянути когнітивне підґрунтя антропоморфної метафори як одного з механізмів творення ветеринарних термінів в англійській мові. Грунтуючись на теорії концептуальної метафори, з'ясовано, що джерелами формування антропоморфної метафори є біологічні характеристики людей, назви частин тіла і властивостей живого організму. Розглянуто семантичні групи термінів-метафор, утворені на основі когнітивного перенесення лексем, що стосуються структури організму людини, її поведінки, притаманним їй якостями, життєдіяльності та побуту, в галузь ветеринарної медицини на підґрунті зовнішньої або функціональної схожості між об'єктами донорського і реципієнтного доменів.

Ключові слова: антропоморфна метафора, ветеринарна термінологія, донорський домен, реципієнтний домен, когнітивне перенесення.

Актуальність дослідження.

Метафоризація як окремий випадок семантичного способу словотвору – один з найефективніших способів утворення термінологічних одиниць, що робить дослідження особливостей функціонування метафори в терміносистемі ветеринарної медицини особливо актуальним. Питання про роль метафори у формуванні, структуруванні та функціонуванні в термінології ветеринарної медицини в сукупності з високою продуктивністю метафоричних моделей і ефективністю використання метафор в сучасній ветеринарії свідчить про актуальність нашої розвідки.

Аналіз досліджень і публікацій.

Вивченню мови ветеринарної медицини присвячено багато наукових праць С. Амеліної, І. Вакулик, Л. Комарової, Ю. Рожкова, О. Сиротіної, Ю. Тімкіної, Т. Череповської та О. Бінкевич, Л. Ягенич, С. Яковлевої.

Незважаючи на велику кількість ґрунтовних наукових студій, аналіз термінів-метафор сфери ветеринарної медицини з

урахуванням досягнень когнітивної лінгвістики, що уможлиблює проєкцію метафоричних процесів на операції мислення, не був предметом спеціальних досліджень. З огляду на це, актуальність нашої статті зумовлена потребою пояснення когнітивного підґрунтя антропоморфної метафори як одного з механізмів творення ветеринарних термінів в англійській мові.

Мета статті – репрезентувати особливості антропоморфного метафоричного найменування в англійській термінології ветеринарної медицини.

Матеріали і методи дослідження.

Матеріалом дослідження послужила вибірка лексикографічних даних, зафіксованих в англійських спеціалізованих і тлумачних словниках. Основними методами, які використовуються в нашому дослідженні, є диференціація та ідентифікація термінологічних одиниць ветеринарії, утворених через механізм антропоморфних метафоричних номінацій, а також їхній аналіз і систематизація.

Результати. Теоретичні засади

метафори були предметом досліджень таких лінгвістів, як М. Блек, Д. Лакофф, М. Джонсон, МакКормак, Е. Кіттей, З. Кьовечеш, Н. Арутюнова, В. Гак, О. Воробйова, С. Жаботинська, О. Селіванова. Вивченню та функціонуванню метафори на матеріалі фахових мов присвячені наукові студії багатьох дослідників (О. Зубкова, С. Мішланова, М. Озінгін, П. Прач, Ю. Синельников, А. Чернишова та ін.).

Роль метафори у процесі наукового пізнання довгий час вивчалася в основному в рамках філософії науки, проте з появою теорії концептуальної метафори Дж. Лакоффа і М. Джонсона [1] сформувався новий підхід до розгляду проблеми метафоризації наукового знання в парадигмі сучасної когнітивної лінгвістики. Відповідно до цієї теорії метафора є властивістю мислення, а метафоричні вирази і висловлювання в мові є тільки поверхневим виразом концептуальних метафор, що лежать в їх основі. Таким чином, у рамках теорії когнітивної метафори визначення метафори набуває нової сутності – це «розуміння і сприйняття однієї речі в термінах іншої» [1, с. 27]. Дж. Лакофф і М. Джонсон сформулювали чітку концептуальну теорію метафори, описавши концептуальну метафору як перенесення знань з однієї концептуальної області в іншу.

В основі метафоризації лежить процес взаємодії між структурами знань (фреймами, сценаріями, схемами) двох концептуальних доменів – джерела (source domain) та цілі (target domain). Область джерела – конкретніша, відома з безпосереднього досвіду, антропоцентрична – через односпрямовану метафоричну проекцію (metaphorical mapping) «постачає» знаки для менш зрозумілої концептуальної області цілі, тож метафора стає містком від очевидного до менш очевидного.

У концепції метафоричних моделей Дж. Лакоффа та М. Джонсона домен джерела (source domain) та домен цілі (target domain) у дослідженнях інших авторів (Е. Селіванова, Е. Kittay, В. Rudzka-Ostyn) інтерпретуються як донорський (donor domain) та реципієнтний (recipient domain) домени.

Аналіз лексикографічного матеріалу дозволив виділити чотири донорські домени, що послужили джерелом метафоричного найменування в англійській термінології ветеринарної медицини: ЛЮДИНА (45,0%), ЖИВИЙ ОРГАНІЗМ (24,3%), НАТУРФАКТ (23,1%), АРТЕФАКТ (16,6%).

Концептуальний аналіз метафоричних термінів ветеринарії виявив домінуючість антропоморфної моделі, по якій утворено 45% термінів-метафор в досліджуваному нами

матеріалі. Явище антропоморфної метафоризації як спосіб творення термінів ґрунтується на принципі «людина – міра всіх речей» [4, с. 171]. При антропоморфній метафоризації відбувається перенесення найменувань із донорського домену ЛЮДИНА до реципієнтного домену ВЕТЕРИНАРІЯ.

Конкретний характер концептуального домену ЛЮДИНА породжує широкі можливості для метафоричного перенесення назв, пов'язаних з індивідом, його біологічними, фізичними та психологічними характеристиками, частинами його тіла, місцеперебування у просторі та рухом. Людській свідомості властиво пізнавати зовнішній світ у тісному асоціативному зв'язку з особистим досвідом біологічного й соціального характеру

Для антропоморфних термінів-метафор ветеринарії, мотивованих знаками донорського домену ЛЮДИНА, характерні такі семантичні групи:

1) метафори, які проводять аналогії між процесами протікання хвороб та назвами дій людини, способів її руху, наприклад: intestinal obstruction – кишкова непрохідність, retention of placenta – затримання посліду, urinary incontinence – нетримання сечі, meconia retention – затримка мезонія;

2) метафори, які використовують для номінацій збудників хвороб слова, що характеризують поведінку або дію людини, наприклад: специфічний знак дії людини to bear (родити; народжувати) в англійській мові може транспонуватися на певний сценарій поведінки збудника хвороби. За цим принципом утворена низка термінів, наприклад, food-born – кормові інфекції – «хвороби, збудники яких розповсюджуються через контаміновані корми і проникають в організм через органи травлення аліментарним (оральним) шляхом» [2, с. 24]; food-born, water-born, tick-born, rodent-born і подібні хвороби, у прямому перекладі – «що породжені їжею, водою, кліщами, гризунами», а в нашому розумінні – харчові, водні, кліщові, гризунові інфекції;

3) метафори, які проводять аналогії між якостями, притаманними людині, й ознаками, що характеризують хвороби тварини, наприклад: communicable diseases – заразні (інфекційні) хвороби – хвороби, що передаються, патологічні стани організму, що виникають унаслідок зараження живим патогеном, - специфічним збудником; slow infections – повільні інфекції – «група хвороб, відмінними ознаками яких є інкубаційний період від декількох місяців до декількох років» [2, с. 46]; crazy chick disease – аліментарна енцефаломаліяція курчат – «хвороба, що виражається порушенням

координації рухів, слабкістю, тремором, спазмами м'язів» [3, с. 96];

4) метафори, які використовують для номінацій явищ слова, що характеризують якість людини, наприклад: active immunity - імунітет активний) – стійкість організму, що розвинулася у відповідь на введення (потрапляння) інфекційного агента або вакцинного препарату і, як правило, характеризується наростанням (появою) антитіл. Passive immunity- імунітет пасивний - стійкість організму, отримана за рахунок готових чинників захисту. Як такі чинники зазвичай слугують препарати, що містять антитіла (сироватки і імуноглобуліни) [2, с.17]. Active surveillance – обстеження активне – цілеспрямований збір даних про явище (хвороби), шляхом прямих контактів дослідника з лікарями, лабораторіями, клініками, власниками тварин, пацієнтами. Passive surveillance – обстеження пасивне – збір даних про явище (хвороби), шляхом обліку даних, що надходять до ветеринарної адміністрації від лікарів, лабораторій, клінік [2, с. 37];

5) метафори, які утворені шляхом аналогії з формою тіла людини або назв його частин. У клінічній ветеринарній термінології до цієї групи відносяться такі назви, як ciliary body – війкове тіло, inclusion bodies – тільця включення, dropped sole – випукла підошва, foot and mouth disease – ящур, Paschen bodies – тільця Пашена, Gvarniery bodies – тільця Гварнієрі, Borrel bodies – тільця Борреля [7, с. 28];

6) метафори, які утворені на підґрунті зовнішньої подібності симптомів хвороби до побутових предметів. До цієї групи відносяться такі назви, як Coronavirus infection – коронавірусна інфекція (коронавіруси найчастіше вражають худобу, птахів, кішок, собак і людину. За формою коронавіруси нагадують кульки з досить великими (близько 20 нанометрів) виступами-щупальцями, розташованими у вигляді сонячної корони, за що і отримали свою назву) [5, с. 39], portals of infection – ворота інфекції – «місце проникнення патогенного мікроба в організм» [2, с. 10], laky blood – лакова кров (гемолізована кров) – «руйнування стірок еритроцитів із виділенням з них гемоглобіну» [5, с. 67];

7) метафори, які проводять аналогії між анатомічними формами і процесами протікання хвороб та назвами професійних інструментів, наприклад: ear-drum –

барабанна перетинка, drum membrane – барабанна мембрана, drum belly – метеоризм кишківника – «зайве скупчення газів у кишківнику, викликане посиленням бродильних процесів і порушенням його моторно-секреторної функції» [3, с. 153];

8) метафори, які використовують для номінацій процесів і явищ прізвища вчених слова, наприклад: tindalization – тіндалізація (за прізвищем англійського фізика Тіндала) – подрібнена стерилізація. Матеріали при 56 – 57°C прогрівають по 30 -60 хв. протягом декількох днів; rickets – рикетсії (назва походить від імені американського патолога Рікеттса) – група плеоморфних грамнегативних мікроорганізмів, що займають проміжне положення між вірусами і бактеріями [2, с. 27];

9) метафори, які з'являються в сфері ветеринарії на основі трансформації лексем з галузі військової справи, наприклад: sentinel (англ. sentinel – вартовий) – сентінель – підсадні тварини, яких певний час витримують в підозрілій на неблагополуччя місцевості для контакту з переносниками та дикими тваринами і періодично досліджують на наявність збудників хвороб або антитіл [2, с. 34].

Infestation – інфестація – напад, розвиток і розмноження членистоногих паразитів на поверхні тіла тварини. Смисловий аналог інфекції і інвазії стосовно ектопаразитів [2, с. 27].

Таким чином, проведене дослідження дозволяє зробити висновок: терміни-метафори займають певну нішу в терміносистемі ветеринарної медицини в англійській мові і забезпечують ефективне їх функціонування в мові фахівців з ветеринарії. Концептуальний аналіз метафоричних термінів ветеринарії дозволив виявити, що однією із найпродуктивніших є антропоморфна метафора.

У результаті антропоморфної метафоризації нові терміни ветеринарної медицини утворюються на основі когнітивного перенесення значення лексем, які стосуються характеристик людини, що визначають її зовнішній вигляд, поведінку чи стан, у галузь ветеринарії на основі зовнішньої або функціональної схожості між об'єктами донорського і реципієнтного доменів. Надалі вбачаємо перспективним дослідити і описати особливості функціонування зооморфної метафори у ветеринарній термінології англійської мови.

Список використаних джерел

1. Лакофф Д., Джонсон М. Метафори, котóryми ми живём: пер. с англ. / Под ред. Баранова А.Н. 2-е изд. Москва : Издательство ЛКИ, 2008. 256 с.

2. Недосеков В. В., Литвин В. П., Поліщу В. В., Мельник В. В., Гомзиков О. М., Мартинюк О. Г. *Словник епізоотологічних термінів*. Київ: ВАТ "Рябина", 2014. 90.

3. Орлов Ф. М. *Словарь ветеринарных*

клинических терминов. Москва: Россельхозиздат, 367.

4. Телия В. Н. Метафоризация и ее роль в создании языковой картины мира. Роль человеческого фактора в языке. Язык и картина мира. Москва: Наука, 1988. С. 173-203.

5. Brown C. M., Hogg D. A., Kelly D. F. Concise veterinary dictionary. Oxford: Oxford University Press, 1988. 250 p.

6. Danko J. Simon F. Veterinary dictionary. Bratislava: Ikar, 2012. 424 p.

7. Edward B. Black's Veterinary Dictionary. London: Bloomsbury, 2015. 514 p.

References

1. Lakof, D., Dzhonson, M. (2008). *Metafory, kotorymi my zhyvem* [Metaphors we live by]. Moscow: Publishing house LKI. 256 p.

2. Nedosekov, V. V., Lytvyn, V. P., Polischuk, V. V., Melnik, V. V., Gomzikov, O. M,

Martinyuk, O. G. (2014). *Slovník epizootologických terminů* [Dictionary of epizootological terms]. Kyiv: VAT "Ryabina". 90 p.

3. Orlov, F. M. (2018). *Slovar veterinarnih klinicheskikh terminov* [Dictionary of veterinary clinical terms]. Moscow: Rosselhozizdat. 367 p.

4. Teliya, V. N. (1988). *Metaforizatsiya i ee rol v sozdanii yazykovoy kartiny mira* [Metaphorization and its role in the creation of language world picture]. The role of human factor in language. Language and world picture. Moscow: Nauka. P. 173-203.

5. Brown, C. M., Hogg, D. A., & Kelly, D. F. (1988). *Concise veterinary dictionary*. Oxford: Oxford University Press, 250 p.

6. Danko, J., & Simon, F. (2012). *Veterinary dictionary*. Bratislava: Ikar. 424 p.

7. Edward, B. (2015). *Black's Veterinary Dictionary*. London: Bloomsbury. 514 p.

ANTHROPOMORPHIC METAPHOR IN THE ENGLISH VETERINARY TERMINOLOGY

O. O. Syrotin

Introduction. *The article is devoted to the presentation of the results of the study of metaphorization and the study of metaphorical terms, widely represented in the English terminology of veterinary medicine.*

The purpose of the article *is to represent the features of the anthropomorphic metaphorical name in the English terminology of veterinary medicine.*

Materials and methods of research. *The study of metaphorization as a way of forming English veterinary terms was conducted by us on the basis of lexicographic data recorded in English terminological dictionaries of veterinary medicine.*

Results of the research. *The analysis of lexicographic material allowed to identify four donor domains that served as a source of metaphorical names in the terminology of veterinary medicine: HUMAN, LIVING ORGANISM, NATURAL FACT, ARTIFACT. Conceptual analysis of metaphorical terms of veterinary medicine revealed that one of the most productive metaphors used in the creation of terminological units is anthropomorphic. In anthropomorphic metaphorization, the names are transferred from the donor domain HUMAN to the recipient domain VETERINARY. The article attempts to consider the cognitive basis of anthropomorphic metaphor as one of the mechanisms of creation of veterinary terms in English. Based on the theory of conceptual metaphor, it was found that the sources of anthropomorphic metaphor are the biological characteristics of people, the names of body parts and properties of a living organism. Semantic groups of metaphorical terms formed on the basis of cognitive transfer of tokens related to the structure of the human body, its behavior, inherent qualities, life and way of life in the field of veterinary medicine based on external or functional similarity between donor and recipient domains are considered.*

Conclusions. *Thus, the study allows us to conclude that the terms-metaphors occupy a certain niche in the terminology of veterinary medicine in English and ensure their effective functioning in the language of veterinarians. Conceptual analysis of metaphorical terms of veterinary medicine revealed that one of the most productive is anthropomorphic metaphor. As a result of anthropomorphic metaphorization, new terms of veterinary medicine are formed on the basis of cognitive transfer of tokens that relate to the social characteristics of a person that determine his appearance, behavior or condition, in the field of veterinary medicine on the basis of external or functional similarity between donor and recipient domains.*

Key words: *anthropomorphic metaphor, veterinary terminology, donor domain, recipient domain, cognitive transfer.*